

Ратко Драгићевић
ОБУРВАНА ЗЕМЉА

Уредник
Зоран Колунџија

Ратко Драгићевић

ОБУРВАНА ЗЕМЉА

Проза

Треће издање

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Славку, Душану, Миладину, Јовану, Периши, Драїићу и Пеїру –
їрецима из їородичної родослова*

Дијани, Милици, Каїтарини, Сари, Вишињи и Ани – кћерима

Земља стење а небеса ћуте
Његош

Дабогда се не скрасио до Карпата!

Дабогда те сваке ноћи мокрог будили закисли откоси, непокупљене шљиве и жито неокопано!

Дабогда те у првом сну престрављивала рика гладних говеда и њиска коња!

Дабогда смиришта не им'о, к'о што и ја више никог свог у Косовини немам, дабогда по сто пута...

И још сам, у оном свом јаду, ћео да кунем, ал' жена писну и пресече ме.

Не куни, Живораде, не куни, црњане, брат ти је. Једна ве је мајка родила и истом сисом задоила, у истој колијевци љуљала, из истог сте чанка јели... Како те од Бога није стра' да га кунеш? Мислиш ли на ову нејач? Ниси му ти пелене прао па да имаш право да га кунеш. Нека иде куд га судбина води: тако му је суђе-но и записато... Да си и ти паметан, к'о што ниси, и ти би оти-шао из ове небишине...

– Марш! – дрекнем на њу, и све јој скрстим на камару. – Не стај ми на муку! Не попуј и не звоцај! И не зови ми Косовину небишином, јер ако је ико и ишта небишина, небишина си ти! Ти знаш шта му је суђено и записато?

– Је л' тако, Живораде? – први пут ми поврати ријеч. – Ја небишина? Је л' зато што сам ти ово четворо ђечице родила, што сам ти сина родила?

– Па шта ако си сина родила? Ниси родила Исуса Христа. Моја мајка је родила нас десеторо живи, па није Витомиру с нама главу разбијала и никада није смела Косовину небишином да зове. Ни оца да тера да се сели. Терала је да се ради и окутњица

да се шири: од андрака ливада да се ствара, од утрине њива, терала је тор да се попушћа, штала да се наслоном наставља. Да се граде веће каце и чаброви, штругље и карлице, да се дубе корита и стублине... Да се свака њива с јесени утари и вилдан у вотњак пресади. Није дала ни дивљака на земљи да сатруне, ни оскорушу овце да покупе, ни шипурак на трну да остане. До Ђурђевдана смо пили водњику и никога није ломио ни грип ни ватра...

У овој истој Косовини, коју ти небишином зовеш, били смо глуви домаћини и имало је свега и да прелива...

Знам ја шта би ти да се питаш: катанац на резу, па да идем у ту равну земљу, да тамо торујем на десет ари, да скапавам. Да се разболим у беди и неимаштињи. А ти да се поткусиш... К'о да су ти врале мозак попиле! Мичи ми се море с очију!

И ту она поче да цмиздри. Ударише у ђеца у плач. Престравише се од моје дреке, а и мајку им би жао.

Окренем ти се ја, изведем Зекана из штале, немаднем кад ни да га оседлам, него му се онако голом баћим на леђа, ударим у галоп, 'оћу да сатрем и њега и себе, тако ми дошло.

Уставио сам се тек у трећем селу, у Осоници.

Три дана сам тамо пио, три дана јад убио. Нико није смио да ми приђе, ни било шта да ме пита. Три ноћи и три дана покојни Драго није затвар'о кафану. Излазио је само себе ради и коња да ми на'рани.

Прич'о ми је, веселник, доцније да су ми очи биле издрљене и закрвављене к'о да сам, даље га било, човека убио. Зубе сам у шкргуту онда, чини ми се, поломио, к'о кад човек награише.

Трећу ноћ покојни Драго донео тамјан и кадионицу, окадио ме и прочит'о Оченаш и то ме освијестило.

Било је то прије петнаес' година, на јучерањи дан, уочи задушница, кад се одселио мој најмлађи брат. Он је био последњи који се одселио из ове куће и из Косовине. Више није им'о ко да се сели.

Прије њега, за само неколико година, све куће су одселиле.

Одселише моји Белопавлићи у равну земљу поред Мораве, к'о да тамо мотика није мотика.

К'о да у тој равној земљи не мора да се оре и кукуруз да се сије и копа и комиша.

К'о да тамо стоци не мора да се полаже и штале да се кидају.

К'о да тамо петлови не певају још за ноћи, к'о да тамо све пада с небеса.

Одјурили за том равном земљом к'о да она носи кружац на гузици.

На главу им се попела, дабогда!

А сва та несрећа и те селидбе почеле су оног дана, када су Душановог унука Владимира одвели у ту равну земљу да заврши Малу матуру.

И заврши он ту Малу матуру, ал' му то не бидне доста, него продужи човек школе. Отиш'о у подофицирску школу и посто водник. Чудна ми чуда.

А његов праћед Светозар Белопавлић, још за Оног рата, био наредник у Дринској дивизији, и то без дана школе, мој брајко! Комита био! Живе језике ват'о, од редова до пуковника. Запамтите га двије царевине. И Бугарска. Арнауте и не рачуњам.

Тај наредник и јунак Светозар, носио је и Карађорђеву и Обилићеву звијезду, сјактеле се бре на његовим грудима, да је по највећој тмуши мог'о да иде к'о по дану, јесте оног ми сунца што ме грије с небеса.

Он, Светозар, наредник и јунак, могао је после рата да се врати у Косовину, и да оре и да копа и да коси, а могао је далеко да догура, што, је л' није?

И ајде што Душанов унук оде, него што после подобијести и браћу...

Доправде, они завршише за инџињере, посташе чувени и виђени, ал' што за њима и они други из Косовине, она гологузија, увати ук...

Залуђеше и фабрике. Мисле, све ће моћи у тој фабрици да зараде: и за кућу и за у кућу и за око куће. Мисле да су државне јасле без дна. Нема таки јасала, доћи ће то њима у главу, ал' доцкан.

И тако почеше селидбе... К'о омађијани почеше да остављају огњишта. Само изјутра видиш – не пуши дим из куће. Празна штала, празан тор, празан обор, закована врата на сувотама... Као да је чума протутњала. Грубо. Дозлабога грубо...

За неколико година оста пуста Косовина. И ја усред те пустоши.

И моја ћеца пукоше у свијет.

Да ми је само знати ко нас тако гадно прокле? Чије ли греоте испашћамо? И што баш ми из Косовине? Шта ли смо Богу нажао учинили те не протера с огњишта?

Био сам данас на гробљу, свијеће да попалим: задушнице су, тако налаже наше Крсно име и Закон и Слава. И ред неки љуцки...

Прошле године, на овај дан, састависмо се некако нас двоица – Миланко Бранков и ја. Јутрос чекам и све се надам, и све погледам на Росандино брдо, па на Малишевац, па на Пијетловац, па удну Косовине к Саставцима, гледам и погледам 'оће л' ко да се помоли. Ма каки! Очи ми осташе онамо, побијељеше, ал' никог за бога...

Дватрима сам полазио и враћ'о се, никако та надежда да ме пушти. Све кажем: да чекнем још мајно, можда доцне ти вражи аутобуси. А и Миланко ми је лани чврсту веру дао да ће опет да намине. Радни је дан, мора да га нису пуштили из те ђавоље фабрике. Брига њи за наше гробље и за задушнице и што мене трпије спопадоше.

Немаднем куд, пођем сам на гробље, а нека ми се мука попријечила у грлу, па једнако прогуњам ал' никако да прође. Никога не кривим и не кукам, а навире ми и једно и друго.

Шта ја дочека? Шта наши мртви дочекаше? Од задушница до задушница чекају на те свијеће, на тај помен њине душе и имена, а сад? Шта да којим чудом ни ја нисам у Косовини? Шта да свијеће нисам купио? Е мој Србине...

Доље, на гробљу, од травуљине, не можеш ни гробовима да приђеш. А спомење се накривило на све стране, божемоопрости, к'о пијано. Неко попадало и зарасло. На неком се више ни слова не распознају. Зарђала. Испод њи, трагови од кише и рђе, па изгледа к'о да је спомење плакало. Ако јесте, имало је рашта.

Неки се грбови проломили, неки обурвали, неки срасли са земљом. Нисам сигуран ни ко је ће сарањен, нисам више, неба ми.

Од оног андрака не можеш ни свијеће да попалиш. Бој'о сам се да гробље не запалим. Куд би од греоте, а још више од срамоте?

Иза ови година косио сам између грбова, жена је плијевила, ал' ове године не стиг'о. А и нисам ћео. Чекао сам да видим, 'оће л' ко да се сети да тамо лежи и његов отац и његов ђед, а не само моји.

Нисам ја богом дан да водим рачуна о косовском гробљу, иако је оно на мојој земљи. Шта ће бит кад ја умрем?

Добро, рећи ће неко, можемо ми свијеће и у цркви да намијенимо и да и попалимо, ал' питам ја шта ће са гробљем да бидне? Треба ли да допустимо да гробље зарасте, да се тамо бауљине коте? Смије ли наше косовско гробље да нестане са земље, смије ли наше гробље да умре?

Упамтио сам да је покојни калуђер Раваило из Горње Испоснице једнако испотекар понављ'о, да ће народ, којем нестану гробља, цркве, Записи и друге светиње, и сам да нестане. И то је сигурно истина. Да није, не би Раваило четрес' година на леђима носио камење и обнављ'о оно што се у Испосници обурвало, што ђавољом силом, што љуцком небригом. Четрес' година се намучени Раваило из дана у дан моли Светом Сави да не дигне

руке од нас и да не престане да се Богу моли за наш спас. Могао је Раваило од оноликог камена двије куће за себе да сазида, али он није мислио на се, него на род наш српски.

Зато сам и ја бранио ово наше гробље од андрака и бауљина. Ко ће да га брани ако нећу ја који вођ стражарим? Али, не смију моји Белопавлићи да скроз дигну руке ни од Косовине ни од гробља. А лијепо видим да све затрпавају. Зато сам јутрос чеко да видим 'оће л' ко да се сети да му вођ почивају прађедови и да чекају на ту свијећу и тамјан, и на ту чашу ракије и залогај леба који узимамо њима за покој душе.

Још ми је црње што на гробљу немам с киме да прозборим, што сâм ни онај ред не могу да спроведем. Брука, резил, јесте овога ми крста.

Ако једнога дана мораднемо Богу на истину, а мораћемо, и то сви, не знам шта ће да не оправда.

Сад тек видим како је мој друг из војске, Мартин, родом из Вараждина, им'о право у свему што ми је о мртвима толмачио. Оно о гробљу баш ми јутрос дошло.

Изводили ми четну веџбу у неком селу близу Београда, мислим да се звало Кумодраж. Јесте, Кумодраж. Пролазимо, тако, у строју поред неког гробља, а оно сво зарасло у коров, прибогу к'о ово наше, а мој ти Мартин стаде па се загледа онамо. Покарабаси строј, опомену га водник.

Увече чистимо оружје, ја пушим он јок. Мало се бијасмо к'о издвојили, а он ће ти: – Је ли, пријатељу, видје ли ти оно гробље?

– Виђо. Што ме питаш?

– И?

Ја слегнух раменима, не знам на шта мисли.

– А јесу ли по цјелој Србији так запушћена гробља?

Ја опет слегнух раменима. Куд сам ти ја иш'о из Косовине прије војске. Од манастира Студенице нисам даље мрднуо.

– А при теби, у твој мјесту?

– Нису, Мартине – велим. И нису била. Није било запушћено бар ово косовско, али оно на Малишевцу и оно у Красном Брду јесу, к’о што и сад јесу. За оно на Малишевцу прво моја ћеца и не знају, за остале и да не зборим, а и тамо су се наши стари сарањивали. Тамо је мој праћед Јован сарањен и Душанова мајка Миља и једно женско дијете. Јованов гроб се једва распознаје, спомен му је преломљен, а кад му је тамо последњи пут запаљена свијећа, сам Бог зна.

– А јесте ли ви у Србији у страху од ваших мртвих?

– Ма јок, Мартине, што би се плашили мртвих. Код нас у Косовини само се ћеца и женскиње плаше ноћу од гробља и од мртвих.

– Криво си ме размел – вели Мартин. – Хоћу ти рећи: не смију се так гробља запуштити. Знаш ли – вели – да се мртви јенпут буду дигли?

Ја се забезекну.

– Је, је... Так пише в Библији.

Нит знам шта му је Библија, нит сам чуо да ће мртви икад да се дигну. Мртав не устаје – ту сам изреку сто пута чуо.

– А шта ти је то Библија, Мартине?

Мартин се заведе одсмија: – Па Свето писмо, пријатељу.

Би ме стид. Поцрвење, к’о да ми неко удари шамар са обије стране образа, јесте оног ми сунца што ме грије са небеса. Помислиће човек да нисам чуо за Свето писмо, а покојни стриц Богољуб, божемеопрости, попео ми се с њим на главу. У велике господње празнике није га испушћо из руку. Једнако је зборио: постите и молите се Богу да не панете у напас. Исповиједајте се и причешћујте се да се не поримите.

И увијек кад би читао Свето писмо, скид’о би капу, ма усред ливаде био. Под старост је грдне капе изгубио чобанујући и читајући нарочито Нови Завет. И мене је нагонио да скидам капу док чита, и то ми је било смијешно што морам да бидем гологлав

кад нити се диже у Славу нити се чита опело, ал' сам га слуш'о. Поштено зборећи, једва сам чеко да скинем ону капетину, која је за старца а не за дечкина. Ал' онда је тако било – морала је да се носи и љети и зими.

Запамтио сам прилично од онога што је покојни стриц читао и толмачио ми, али никада није прочитао да ће мртви да се дигну. То сам првима чуо од Мартина. То му и рекох.

– Е сад кад си чул да се мртви јенпут буду дигли – вели – как им будете погледали в очи? Как, кад сте им так запуштили вјечне куће?

Скроз ме збуни. Мислим, шта да му одговорим? Узмува се ја, поче да се врпољим и знојим. Постиђе ме Мартин, постиђе ме до корица: испадох ја крив за сва запушћена гробља у Србији.

– Ја, Мартине – велим – сигурно нећу да дочекам да им гледам у очи.

– Е, Апостоле, Апостоле... живјећеш ти мени сто година.

То „Апостоле” прозвао ме још на самом почету кадровског рока, по неком Павлу Исаковичу, није Исаковићу него баш Исаковичу, из неке књиге о Србима, није о Србима него баш о Србима. Тако смо се ми Срби, вели, некад звали.

Ето, тога се сети данас на гробљу. Дошло ми само од себе. И сад се чудим како је онако млад човек, о божанским стварима, онолико знао.

Још ми је толмачио да су нам далеки преци били исте вере, и да смо и ми сад исте вере, али само мало друкше, због Христа. Није због Христа, него баш због Христа, јер га тако они ословљавају, а и ми, стари Срби смо га тако ословљавали, док још нисмо знали за слово „х”. Рече Мартин ко нам је то слово и подметнуо, ал' сам заборавио ко. Бог и душа, то слово још и није стигло у Косовину, сем за ђаке који га забораве чим за собом затворе врата учионице.

– Господа – вели Мартин – у Вараждину зову још и Језуш.

Нисам знао да Спаситељ има толико надимака, к'о да је, божееопрости, неки комендијаш, а не Божји син и Господ наш. Ал' не реко ја ништа Мартину, није му он надимке дав'о.

Још ми је толмачио да они у Вараждину много више воде рачуна о својим мртвима, а и о живима. Имају, вели, најлепше гробље у Европи. И по том гробљу младеж увече шета као по вароши, јесте оног ми сунца што ме грије с небеса. Имају уведено светло на гробљу и праве правцате улице. Гробље им је к'о варошки парк. Младеж тамо шета, ашикује и свашта ради. Чак и оне ствари...

- Шта рече црни Мартине? – питам га, а умало се не претури.
- Је, је...

Е, ту сам се првима прекрстио пред Мартином: – Како бре на гробљу? – све сам чуо ал' то нисам... Све што ми Мартин прије рече и што ме задиви, паде у воду. Умало не пљуну.

- А ти, Мартине...?

– Ама не, Апостоле. Хоћу ти само рећ' да је наше гробље саставни дио нашег града и нашег живота. А то... то бедаки де-лају.

- А које су они вере, ти бедаки? Јесу л' они Турци?

– Ма не, Апостоле. Мангупи. То су мангупи, не! Али то није важно. Важно је ово што хоћу да ти велим: сређено гробље је поштивање мртвих, поштивање онога што су за живота учинили и за нас и за друге и за саме себе, дакле, поштивање њихова дјела. У нас је важније имати сређену обитељску гробницу нег сам дом. Гробнице се делају од чистог мермера, за цјелу обитељ. И сваке недјеље тамо се носи свјеже цвјеће. Сваке! Гробови се поштивају как сам Крист, јер, велију, ко не мари за мртве, не мари ни за живе. Је, је...

Весели Мартин... Није стиг'о ни да се ожени. Умро од јевтике, исто к'о мој брат Драгић и моје сестре Воја и Рада. Бог да му

душу прости, и нек му је лака земља, вавијек, онако смерном, а онако начитаном...

Зборио сам му да не ваља много да мозгује. Не ваља да човек све зна, тако су наши стари зборили. Али, он је вољео ту пусту књигу, није се одвајао од ње колико да се не ваља.

Сећам се: кад смо имали недељом и празником излазак у град, наши другови из вода иду на утакмице, у кафане, иду да гледају филмове, заказују ђевојкама састанке, а Мартин мене води по неким богадашњим зградуринама где се чувају књиге и разноврне старудије. Сто апова на једном месту. И све ми он толмачи: ово ти је ово, а ово ти је ово. Ово ти је из овог вијека, а ово из овог. Ова слика вриједи више од сви наши топова, а ова више но сви тенкови. Нисам ћео да му противсловим, али ја мој топ не би дао за све оне слике што ми је показив'о. Шта ће ти све те слике и матракуке кад рат избије а ти немаш топ. Чиме земљу да браниш?

Али што сам старији све више ми се казује оно што ми је Мартин толмачио.

А био је праветан, баш оно по нашки: ни по бабу ни по стрицевима...

Сећам се: на обуци, бацали ми ручне бомбе, оне са оном дрвеном дршком. Дође ред на мене. Узмем ја ону бомбу па је завитљачим из све снаге. Прелеће она означено поље и паде чак тамо, у неку живобару. Тражила је читава чета. 'Оће четни старешина да ме сатре због ње. Јебао ми је и оца и мајку. Узјашио па ми се не скида с врата. 'Оће да му нађем његову бомбу, па 'оће. Он је, вели, дужи, он је дужи и има да је нађем, је л' ми јасно? А ће да је нађем кад се заглибила у ону живобару, јебала га бомба, није му од злата.

И тад ме Мартин узме у заштиту: – Ја бум је платил – вели четном.

– Кај ти буш платил, кај? – наруга му се четни. – Одступи бре, ти јефтичави! – дрекну на Мартина.

Ал' да бидем на чему сам: кад јутрос рашчупа ону травуљину око гробова и кад попали свијеће, седох на ђедов гроб.

Стегла ме мука: и због нашег косовског гробља и због Мартина и због живота. Учини ми се да су помрли сви које сам волео и поштовао. Не рачуњам ту ђецу, нек су ми жива и здрава.

Распростије по гробу пешкир и по њему постави оно што је жена спремила: чеснице, пиктије, пршуту, бели смок...

Наслужим ракију, и прву чашу, по обичају проспем по гробу у знаку крста. Наслужим другу, њу би требало да попијем, ал' неће у мене. Нисам научио сам да пијем ни на гробљу. Једва некако прогуну. Наслужим трећу, њу би требало неком да додам, ал' коме? Проспем је ђеду по гробу, баш изнад главе. Па опет једну мени једну њему, па опет, па опет. И мало се раскриви...

Не знам да л' она ракија стиже до ђеда, тек почесмо да причамо. И да причамо и да пијемо. Ја' боже, ни попу се нисам онако исповиједо.

Са покојним оцом не би мог'о онаки разговор да запођенем. Он је био зерли, просто дрновит. Само је тер'о да се ради: ајде, ајде, ајде!...

Ђед је био друго. Мог'о сам с њим о свему и свачему. И о женскињу. С оцом то некако не иде. Срамота ме било пред њим благу ријеч жени да упутим, камо л' ти нешто друго.

Док сам момково, па кад пођем на сабор, ђед увијек дотури по коју банку – за коло и за ч'ас. Стално је подвлачио, да ниједан Белопавлић не смије да чека да се други маши за ђеп.

И кад сам се доцкан са сабора враћо, а отац није дао ни сат да притљајим, ђед би ме увијек заклонио: – Отканде га се Витомире, чули ме! Видиш ли да му срце спава?

Једаред, кад му отац поврати ријеч, умало га мачутом не лупи по глави. Јесте оног ми сунца што ме грије с небеса. Опсова му матер маниту и луду.

Имао је, веселник, ту ману да свакоме и свечему опсује матер. То му је било уз ријеч, као добар дан. Једама је рођеном синовцу опсово матер, кад му је овај неотице пребио брус. Стрицу то не би право, па га прекори: – Знаш ли Косто куд ти иде та ријеч?

А он плану, сав се зајапури: – Куд иде, Миладине, куд, јебем ти... И једва се уздржа да не опсује матер. – К'о да ме од јуче, Миладине, знаш – рече онако смркнут, окрете се, лупи мачугом у земљу, к'о коњ кад трупне, опсова матер и оде. Коџа због тога нису зборили.

Питам га јутрос, псује л' и на оном свијету. А он, Бог да му душу прости, к'о да опет подиже ону своју мачугу од које се ни у кревету није одвајао, па ми као припријети.

А пит'о је и он мене: што ми се земља урнула за кућу до пола брвана? Што су ми ћертови прозукли и што ми је кров навелеси?

Што су ми њиве зарасле у бљушттуру и дивизму и што ми је вотњак подивљ'о? Кад сам потоњу воћку окалемио?

Што су ми се каце расушиле и што су пожижљивили утори на бурадма?

Што су сатруле чесме и корита?

Што се воденица разломила и што је перило разнешено?

Што ми ливаде труну?

Што пшеницу не сијем?

Што ми овце по седам боговетних дана лурају по Немраку и Стојковачким планинама?

Што су ми пчеле помрле?

Што ми волови иду боси?

Што сам велике постове преиначио у мале, а мале изопштио? Што не постим сриједу и петку?

Што не купим кадионицу, него се кадим са парчета ћерамиде? Што се уочи празника и недеље не кадим и што се бар трима годишње не причешћујем?

Што ми се Свети Аранђео накривио на зиду и што ми је Спасовдан у фиоци?

Што име Саздитеља све чешће спомињем у јарости и напасти, а све мање у молитви?

И још би он ваздан набрај'о, ал' га ја прекидо: зато што сам сâм и убог.

Страшну си ријеч изустиио, дијете. Ниси ти, Богу фала, убог, но си попустио. То је через тога што се све више рада клониш и на Господа заборављаш. Мораш да се тргнеш и све у ред да доведеш снагом својом и Божјом помоћи. Рано је да те кураж напушћа.

Би га ја пит'о, како сам да обновим ђедовину и све доведем у ред, кад ме прену нечији глас с леђа: – С ким то, стриче, разговараш?

Окренем се ја овако, кад оно главом и брадом Душанов унук, Владимир, онај исти што је први отиш'о из Косовине. Видим, исти ђед, по сунцу одио.

– Откуд ти, Владимире?

– Случајно – вели. – На одмору сам. Одавно нисам долазио у ову нашу Косовину. Ужелео сам се, право да ти кажем.

– Е па добро дошао. Погодио си баш на Задушнице.

– Ако су Задушнице, што си сам на гробљу, стриче?

– Шта ћеш, синовче, така времена – велим ја заједљиво, навлаш, и једва чекам да чујем шта ће да смисли. А он гледа гробове, сваки понаособ.

– Није добро, стриче. Требало би да се сви овде окупимо, па да се мало погледамо у очи. А било би довољно да свако од нас остави овде само по једну надницу, па да мртви почивају у миру, а ми у миру да спавамо.

– Спавамо, синовче, на миру изгледа и без те наднице. А за ове покојне не знам. Знају они и Бог зна.

Онда ти се мој синовац примаче до ђедовог гроба, мислим ту ће да седне, кад, извади он кутију цигара, запали једну и стави је дупке ђеду на гроб, к'о што сам ја свијеће стављо. И даље, редом, од гроба до гроба, припаљује цигаре и ставља и дупке.

Гледам и чудим се.

– Ово је уместо свијећа, стриче.

Ја се прекрсти у себи: – Како цигара уместо свијећа, како за име свијета? Да сам јуче умро ово не би знао.

– Исто је то, стриче – вели – важно је шта у себе помислиш.

Ништа му ја не велим, а мислим се: е па није то исто, брајко-вићу, није исто нити ће кад да биде. Од памтивијека дукан је дукан, а свијећа је свијећа. Восак је за у цркву и за на гробље, свијећа је светиња, а дукан је ђавоља посла. Ако се свијеће пале да се мртвима тамо раздани, од овог дима још ће више да им се смрачи. А дима им је било доста и на овом свијету... Да упали дукан онима што су пушили па ајде и да разумијем, али што упали дукан младежи и женскињу...

Ал' не велим му ја ни овако ни онако. Вољ му да им пали шта 'оће, његова ствар.

Кад попали те његове свијеће, седе преко пута мене, на ђедов гроб, ја се измак'о на очев, па нам Костов гроб би к'о совра.

Отвори он официрску чантру, па извади покињу.

А, ту смо дакле – не зна да су Задушнице, а понио ракију. Би ми јасно за оне његове свијеће. Мој брајко: не смије свијећу ђеду да запали. У Партији човек! А Партија и свијеће не иду. Партија и мртви не иду. Тек ће наша гробља да зарасту. Дође ми да се дигнем и све оне цигаре побацам у бестраг, и на сав глас испсујем – и ко и' измисли и ко и први запали и ко и први намијени уместо свијећа... Али уздржа се некако.

Не знам да л' он виђе ту моју жес, тек, ућута. Покуњи се, гледа преда се.